

Asia: VN/14961/2024

Lausuntopyyntö keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasta (KAISU3)

Toimenpideohjelma tavoitteiden saavuttamiseksi

Avovastaus

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman tarkoituksena on esittää toimenpideohjelma, joilla ihmisen toiminnasta aiheutuvia taakanjakosektorin kasvihuonekaasujen päästöjä vähennetään, jotta päästään EU-lainsäädännössä ja kansallisessa ilmastolaissa (423/2022) asetettuihin velvoitteisiin.

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus toteaa, että keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmaluonnoksessa (KAISU 3) esitetty toimenpideohjelma on todennäköisesti riittämätön Suomelle asetetun taakanjakosektorin päästövähennysvelvoitteen saavuttamiseksi vuonna 2030. Tilannetta pahentaa riski, että maankäyttösektorin (LULUCF-sektorin) todennäköinen päästövaje vuosilta 2021–2025 siirtyy taakanjakosektorin katettavaksi.

Taakanjakosektorin päästöt vuonna 2023 olivat kasvihuonekaasuinventaarion mukaan yhteensä 25,6 miljoonaa hiilidioksidiekvivalenttonnia (Mt CO₂-ekv.). Taakanjakosektorin suurimmat päästölähteet ovat liikenne (9,3 Mt CO₂-ekv.) ja maatalous (6,2 Mt CO₂-ekv.).

Vuonna 2023 päivitetyn taakanjakoasetuksen ((EU) 2023/857) mukaan Suomen päästövähennysvelvoite vuodelle 2030 on vähentää kasvihuonekaasupäästöjä 50 % vuoden 2005 tasosta, mikä vastaa enintään 17,1 Mt CO₂-ekv. päästötasoa vuonna 2030. KAISU 3 -luonnoksessa (Taulukko 11) raportoidut toimenpideohjelman päästövähennysvaikutusten tuloksena syntyvät taakanjakosektorin päästöt vuonna 2030 olisivat 18,4 miljoonaa tonnia CO₂-ekvivalenttia.

Esitetyn toimenpideohjelman taustalla oleva skenaariomallinnus toimenpiteiden vaikuttavuudesta sisältää useita epävarmuustekijöitä, jotka todennäköisemmin tarkentuessaan ennemminkin lisäävät kuin vähentävät päästöjen määrää lähivuosina. Lisäksi suunnitelman vaikuttavuuden arviointia

vaikeuttaa se, että taustaselvityksessä on oletettu toteutuviksi myös sellaisia toimia, jotka käytännössä eivät ole toteutuneet tai jotka on peruttu.

KAISU 3 -luonnoksessa olisi hyödyllistä erottaa selkeästi toisistaan jo päätetyt ja toimeenpanossa olevat toimet, hyväksytyt mutta vielä toimeenpanemattomat toimet, perutut toimet sekä toimet, joiden toteutumisesta vasta neuvotellaan. Tällainen jaottelu lisäisi keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman läpinäkyvyyttä ja parantaisi sen arvioitavuutta sekä viestisi vahvemmin suunnitelman tavoitteellisuudesta ja toimeenpanokyvystä. Suunnitelma konkretisoituisi täsmentämällä sitä toimenpiteiden vastuutahoilla.

Päästövähennysten saavuttamiseksi tarvitaan viipymättä vaikuttavampia toimenpiteitä ja taloudellisia ohjauskeinoja erityisesti liikenteen ja maatalouden päästöjen hillitsemiseksi.

Liikennesektorin päästöjä voidaan vähentää kasvattamalla uusiutuvan polttoaineen jakeluvelvoitetta ja vauhdittamalla autokannan sähköistymistä taloudellisilla ohjauskeinoilla. Jakeluvelvoitteen muutoksilla on suurin vaikutus päästöjen vähentämisessä vuoteen 2030 asti. Myös vuonna 2027 käyttöönotettava fossiilisten polttoaineiden jakelun päästökauppa (ETS2) vähentää oletettavasti tieliikenteen päästöjä. Päästövähennysskenaarioissa autokannan sähköistyminen on yliarvioitu toteutuneeseen tilanteeseen verrattuna. Skenaarion toteutumisesta autokannan sähköistymistä tulisi edistää voimakkaammin kuin mitä KAISU 3 -luonnoksessa nyt on esitetty.

Maataloussektorilla on tärkeää turvata EU:n yhteisen maatalouspolitiikan kansalliseen strategiasuunnitelmaan sisältyvien maataloudesta lähtöisin olevien kasvihuonekaasupäästöjen hillintätoimenpiteiden rahoitus ja viljelijöiden saama täysimäärinen korvaus päästövähennysten aiheuttamista lisäkustannuksista ja tulonmenetyksistä. Erityisesti turvepeltojen kosteikkotoimien toimeenpanoa on tehostettava, mutta turvemaapeltojen ja maatalouden tuottamille ilmastohyödyille tarvittaisiin myös toimivat vapaaehtoiset hiilimarkkinat. Jotta markkinoille tulisi tarjontaa, valmisteilla oleva EU:n pysyvää hiilenpoistoa, hiiliviljelyä ja hiilen varastointia tuotteissa koskeva sertifiointikehys ei saisi valmistuessaan olla liian monimutkainen. Kansainvälisten standardien käyttöönottoa voitaisiin yrittää nopeuttaa kehittämällä yksityissektorin osaamista, sekä tukemalla kansallisten hiilimarkkinatoimijoita ja arvoketjun kehittymistä monipuolisesti.

ELY-keskukset tekevät ilmastotyötä valvovan ja edistävän viranomaisen roolissa, ympäristön tilan seurannassa sekä aluekehityksessä. Hallinnolla on käytössään useita ohjauskeinoja, joiden avulla edistetään ilmastotavoitteiden saavuttamista. KAISU 3 -luonnoksessa aluehallinnon viranomaistyön roolia ei ole riittävästi tunnistettu. Ilmastotyön resursoinnista ja vaikuttavasta ilmastotyöstä tulee huolehtia ELY-keskusten tehtävien jakautuessa vuonna 2026 muodostettaviin uusiin virastoihin.

Liikenne

Avovastaus

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaluonnos (KAISU 3 -luonnos) kokoaa laajasti liikennesektorin toimialalla tehdyt selvitykset ja arviot eri toimenpiteiden vaikuttavuudesta ja niiden toteutumista. Vaikuttavuuden arvioinnissa tulisi kuvata voimakkaammin niitä epävarmuustekijöitä, joilla katsotaan olevan suurin vaikutus tavoitteisiin pääsemisessä. Näitä ovat esimerkiksi toimenpiteiden ajoitus, rahoitus sekä liikennesuoritteiden ja sähköistymisen ennustettavuus.

Liikennesektori on ainoa taakanjakosektori, jolle on Suomessa asetettu vuodelle 2030 erillinen sektorikohtainen päästövähennystavoite puolittaa kasvihuonekaasupäästöt vuoden 2005 päästötasosta. KAISU 3 -luonnoksessa todetaan, että suunnitelmassa esitettyjen lisätoimien päästövähennysvaikutus ei vastaa lisätoimien tarvetta, eikä liikennesektori siten ole saavuttamassa suunnitelmaluonnoksessa esitetyn toimenpideohjelman tuloksena sille asetettua päästövähennystavoitetta vuonna 2030.

Suunnitelmaluonnoksessa todetaan myös, että hallitusohjelmaan kirjatut päästöjä lisäävät toimet (mm. jakeluväylämuutokset ja polttoaineveron keventäminen) voivat vaarantaa EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen (RRF) rahoituksen saamisen, arviolta 80 milj. euroa, mikäli Euroopan komissio tulkitsee nk. fossiilittoman liikenteen tiekartta -uudistuksen perutuksi.

Liikenteen päästövähennystoimet keskittyvät ajoneuvokannan uusiutumiseen ja uusiutuvan käyttövoiman lisääntymiseen. Oleellista on saada liikennesuorite vähenemään erityisesti suurilla kaupunkiseuduilla sekä kulkutapaosuudet muuttumaan kestävämpään suuntaan. Liikenteen sähköistyminen, ja sen myötä myös liikkumisen muuttuminen halvemmaksi, voi lisätä liikennesuoritetta, vaikka tavoitteena on varsinkin henkilöautoliikenteen suoritteen lasku.

KAISU 3 -luonnoksessa esitetyistä lisätoimista raskaan liikenteen puhtaiden (sähkö-, vety- ja metaanikäyttöisten) ajoneuvojen hankintatuki sekä lataus- ja tankkausinfran kehittäminen ovat vaikuttavia ja tarpeellisia toimia. Useat lisätoimet nojaavat kuitenkin pitkälti EU:n sosiaalisen ilmatorahaston (SCF) tukeen, josta ei ole vielä varmuutta. Sosiaalisen ilmatorahasto rahoitusta myönnetään vuosina 2026–2032 jäsenvaltion laatiman ilmastotoimien sosiaalisen tuen suunnitelman perusteella.

Panostus joukkoliikenteeseen, kävelyyn ja pyöräliikenteeseen sekä näiden käyttöä tukeviin palveluihin kuten myös liikennejärjestelmätasolla tehtävät ratkaisut tukevat pitkäjänteistä liikkumistottumuksissa tarvittavaa muutosta ja niiden tukemiseen tulee panostaa.

Joukkoliikenteen käyttömahdollisuuksia tukevat toimet ovat tärkeitä varsinkin haja-asutusalueella ja siellä, missä joukkoliikennetarjontaa on vähän tai ei ollenkaan. Joukkoliikenteen tuen kasvattaminen nykyisen heikon joukkoliikenteen alueilla sekä kutsujoukkoliikenteen kehittäminen ovat keinoja, joilla liikkumisen eriarvoisuutta haja-asutusseuduilla voidaan parantaa. Liikkumisen suunnittelun ja rahoitusten tulisi huomioida yksittäisen kulkumuodon lisäksi erilaiset matkaketjut ja niiden kehittämisen siten, että ne palvelevat kaikkia käyttäjäryhmiä ja alueita tasapuolisesti.

EU:n sosiaalisen ilmastorahaston (SCF) toimenä toteutettavan kävelyn ja pyöräliikenteen valtionavustuksen kohdentaminen alle 100 000 asukkaan kaupunkiseuduille on suunnitelmaluonnoksessa mainittu tärkeä uusi rahoitusmuoto Traficom:n kävelyn ja pyöräliikenteen valtionavustuksen kuihtuessa vuosi vuodelta. Rahoituksen tulisi kattaa kaupunkiseutujen lisäksi myös pienemmät kunnat, jotta niissä pienillä toimilla pystytään parantamaan terveellisen ja turvallisen liikkumisen olosuhteita. Tukimuotojen jakaantumista asukas- tai liikennemääräperusteisesti tulisi välttää sen lisäessä alueellista eriarvoisuutta ja rahoitustasoa tulisi pystyä nostamaan alkuperäiselle vuoden 2018 tasolle.

Kuten KAISU 3 -luonnokseen on hyvin kirjattu, voidaan kestävästä liikkumisesta edistää monin keinoin. Liikenteen toimenpiteissä jää kuitenkin vähäiselle huomiolle koulutuksen ja neuvonnan merkitys. Sosiaalinen ilmastorahasto (SCF) korostaa koulutuksen ja neuvonnan merkitystä erityisesti liikenteen osalta osana oikeudenmukaista siirtymää kohti vähäpäästöistä yhteiskuntaa. Koulutuksessa oleellista on tietoisuuden lisääminen ja käyttäytymisen muutos, kohdennetut kampanjat, digitaaliset ja paikalliset ratkaisut sekä ammattilaisten ja viranomaisten koulutus. Tukemisessa on tärkeää huomioida myös koulutuksen ja neuvonnan tasapuolinen tarjonta asuinpaikasta tai kohderyhmästä riippumatta.

KAISU 3 -luonnoksessa esitetty toimenpidevalikoima ei huomioi lainkaan nykyisen infran kunnossapidon ja hoidon merkitystä kestävästä liikkumisen olosuhteiden parantamisesta. Esimerkiksi pyöräteiden talvikunnossapidolla voidaan oleellisesti vaikuttaa ympärivuotiseen liikkumiseen kävellen tai pyörällä. Huonokuntoisten pyöräteiden parantamisella ja esteellisyyttä poistavilla toimenpiteillä voidaan puolestaan sujuvoittaa kävellen, pyörällä tai apuvälineillä liikkuvien olosuhteita.

Maatalous

Avovastaus

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus pitää tärkeänä maataloudesta lähtöisin olevien kasvihuonekaasupäästöjen kustannusvaikuttavaa ja oikeudenmukaista vähentämistä. Lisäksi on tärkeää tunnistaa maatalouden useiden toimenpiteiden vaikutus paitsi ilmastomuutoksen hillintään myös siihen sopeutumiseen.

ELY-keskuksen mielestä on ensisijaista tehostaa olemassa olevia EU:n yhteisen maatalouspolitiikan (YMP) kansalliseen strategiasuunnitelmaan (Suomen CAP-suunnitelmaan) sisältyviä toimia ja kehittää myös uusia kannustimia, jotta heikot tuottoiset ja ruokaturvan kannalta merkityksettömiä ojitettuja turvepeltoja saataisiin aiempaa enemmän ja aiempaa ripeämmin poistettua tuotannosta ja muutettua kasvihuonekaasupäästöjä hillitseviksi kosteikoiksi.

Taakanjakosektorin päästövähennysten lisäksi vettämiskelpoisten turvepeltojen muuttaminen kosteikoiksi vähentää erityisesti maankäyttösektorin (LULUCF-sektorin) päästöjä, edistää Suomen hiilineutraaliustavoitteen saavuttamista ja auttaa omalta osaltaan EU:n ennallistamisasetukseen ((EU) 2024/1991) sisältyvien maatalouskäytössä olevien ojitettujen turvemaiden uudelleenvettämistavoitteiden saavuttamista. Ojitettujen turvepeltojen kasvihuonekaasupäästöistä ilmastovaikutukseltaan noin 20 % on dityppioksidia (N₂O) ja noin 80 % hiilidioksidia (CO₂). Maaperän N₂O-päästöt raportoidaan taakanjakosektorilla. CO₂-päästöt raportoidaan puolestaan maankäyttösektorilla. Näin ollen noin viidesosa saavutetusta päästövähennyksestä kohdistuu taakanjakosektorille, jonka päästöjä keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman toimilla vähennetään.

Suomen CAP-suunnitelmassa maatalouden vesiensuojelua ja luonnon monimuotoisuutta edistävien sekä ilmastomuutosta hillitsevien kosteikkojen perustamista tuetaan ei-tuotannollisten investointien tuella ja kosteikkojen hoitoon kannustetaan viisivuotisilla hoitosopimuksilla. Mainitut toimet sisältyvät KAISU-luonnokseen ja maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmaan (MISU). Näyttää kuitenkin siltä, että nykyisellä kosteikkojen perustamistahdilla maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmassa asetettuja kosteikkojen pinta-alatavoitteita vuosille 2030 ja 2035 ei tulla saavuttamaan.

CAP-suunnitelmassa olevia toimia tulisi tehostaa kouluttamalla lisää kosteikkosuunnittelijoita ja -neuvoja sekä lisäämällä tiedonvälitystä vettämiskelpoisten turvepeltojen muuttamisesta ilmastomuutosta hillitseviksi kosteikoiksi. Kustannusvaikuttavuuden näkökulmasta ilmastomuutosta hillitseviä kosteikkoja perustettaessa tulisi suosia alueen soistamista, jolloin tarvittava kaivuutyö on vähäistä ja sitä kautta kosteikkojen perustamiskustannukset alhaisia.

Tärkeimmille turvemaavaltaisille valuma-alueille tulisi palkata kosteikkoasiamiehiä, jotka informoisivat maanomistajia ja omalta osaltaan koordinoisivat eri toimijoiden välistä yhteistoimintaa huomioimalla valuma-alueella vettämiskelpoisten turvepeltojen lisäksi myös entisten turvetuotantoalueiden ja ojitettujen suometsien vettämismahdollisuudet. Tämän toiminnan voisi kytkeä myös valuma-alesuunnittelutyöhön, jota edistetään muun muassa AHTI-ohjelman kautta. Toisaalta kokonaisvaltaista suunnittelua voisi kytkeä myös eri puolilla Suomea toimiviin alueellisiin tai vesistökohtaisiin työryhmiin, joissa pohditaan vesistöalueiden kehittämistarpeita. Useille vesistöille on jo laadittu ns. vesistövisioita tai palkattu uusia hankkeita edistäviä vesistö-/valuma-aluekoordinaattoreita. Nämä eivät toimi pelkästään hankerahoilla, vaan kokemusta on myös kuntien ja yritysten osallistumisesta rahoitukseen.

Lisäksi Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus ehdottaa, että turvepeltojen muuttamiseksi kasvihuonekaasupäästöjä hillitseviksi ilmastokosteikoiksi järjestettäisiin ympäristöllisiä tarjouskilpailuja. Koska maanomistajien arvostukset ja turvepeltolohkojen ominaisuudet vaihtelevat, ympäristöllinen tarjouskilpailu on kaikille vetettäville lohkoille maksettavaa samansuuruista hehtaarikohtaista korvausta kustannusvaikuttavampi mekanismi. Ympäristöllistä tarjouskilpailua voidaan myös pitää maanomistajien kannalta reiluna ja oikeudenmukaisena, koska se perustuu vapaaehtoisuuteen ja vetettäville kohteille maksetaan maanomistajan pyytämä korvaus.

Tarjouskilpailusta ja kilpailun järjestämisestä on saatu kokemuksia Luonnonvarakeskuksen Kustannustehokkuutta maatalouden ilmastotoimiin tarjouskilpailumallilla (TARJOKE) -hakkeessa.

Tarjouskilpailut voidaan järjestää joko niin, että alueen omistajuus säilyy maanomistajalla tai sitten niin, että valtio ostaa tarjouskilpailun perusteella vetettäviä turvepeltoja, hoitaa vettämisen suunnittelun ja toteutuksen sekä ilmastokosteikon hoidon. Lainsäädäntöä, joka mahdollistaisi Metsähallituksen maanhankinnan ilmastoperusteilla, tulisi kehittää.

Eräs vaihtoehto voisi myös olla, että vetetyistä alueista perustettaisiin valtion rahoituksella luonnonsuojelualueita määräaikaisesti tai pysyvästi METSO- ja HELMI-ohjelman periaatteiden tyyliä.

Myöskään kostean alan viljely (kosteikkoviljely), eli turvepellon viljely korotetulla pohjaveden pinnalla, ei ole yleistynyt MISUssa suunnitellussa laajuudessa. Kostean alan viljelmille ei makseta erillistä tukea, mutta märkiin olosuhteisiin soveltuvien tukikelpoisten kasvien kosteikkoviljely on mahdollista maatalousmaalla, jolloin kosteaviljelyalalle voidaan maksaa suorat pinta-alatuet ja luonnonhaittakorvaus. Kosteikkoviljelyn yleistymistä voitaisiin edistää laajentamalla tukikelpoisten kasvien valikoimaa sekä myöntämällä investointitukea avo-ojien padotukseen, jos lohkolle aloitetaan kosteikkoviljely.

Tulosperusteista turvepeltojen kosteikkoviljelymallia, jossa viljelijä voi itse päättää millä korkeudella hän aikoo pitää pohjaveden pinnan peltolohkolla, kannattaisi pilotoida. Viljelijää kannustettaisiin kosteikkoviljelyyn ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen ohjauskeinokokonaisuudella, jossa kosteikkoviljelylohkolle maksettaisiin vuosittain hehtaariohtainen korvaus kattamaan osa kosteikkoviljelyn aiheuttamista lisäkustannuksista sekä lisäksi tulospalkkio pohjavedenpinnan pitämisestä normaalitason yläpuolella. Tulospalkkion suuruus riippuisi siitä, kuinka korkealla vesipinta on pohjavedenpinnan normaaliin tasoon verrattuna.

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus pitää tärkeänä, että ns. Peltopankki-toimintaa ja Peltopankki-pilotin myötä Maanmittauslaitoksen ja ELY-keskusten välille syntyneitä yhteistyötä tilusjärjestelyjen ympäristö- ja ilmastovaikutusten huomioimisessa ja tehostamisessa jatketaan. Peltopankki-pilotin tuloksena esimerkiksi viljelyyn huonosti kelpaavia, mutta kosteiksi sopivia paksuturpeisia peltoja on saatu peltotilusjärjestelyjen yhteydessä vetettyä kosteikoiksi.

ELY-keskus pitää kasvihuonekaasupäästöjen hillinnän ja hiilinielujen vahvistamisen kannalta hyvänä metsäpinta-alan laajentamiseen kohdennettua rahoitusta, joka mahdollistaa maatalouskäytön ulkopuolelle jääneiden peltolohkojen, turvetuotannosta poistuneiden suonpohjien sekä ohutturpeisten, heikkotuottoisten peltojen metsittämisen. Myös muut suunnitelmaluonnoksen luvussa 6.2.2 mainitut toimet ovat kannatettavia ja ilmastoa hyödyttäviä, mutta toimia metsäkadon ehkäisemiseksi tulisi tehostaa.

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus yhtyy keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaluonnoksen luvussa 5.2 kirjattuun näkemykseen, että "[EU:n yhteisen maatalouspolitiikan] YMP:n kautta ei kuitenkaan ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista toteuttaa kaikkia maatalouden ilmastomuutoksen hillintä- tai sopeutumistoimenpiteitä, vaan käyttöön tulisi olla mahdollisuus ottaa myös muita EU- tai kansallisia toimenpiteitä". Rahoituksen osalta tulisi myös edistää yksityisen rahan ohjautumista näihin toimiin.

Esimerkiksi rehun 3-NOP-lisäaineen käyttäminen lypsylehmien ruokinnassa vähentää välittömästi lypsylehmien metaanipäästöjä noin viidenneksen eli toimenpide on vaikuttava. Lisäaineen käyttöä ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista tukea YMP:n kautta, sillä tuki mahdollisesti nostaisi lisäaineen hintaa ja vähentäisi sen käyttöä. Sen sijaan taloudellisia kannustimia lisäaineen käyttöön tulisi saada kuluttajilta maitomarkkinoilta tai, kuten suunnitelmaluonnoksessakin mainitaan, elinkeinon omien toimien, jakeluvetoitteen joustomekanismin ja/tai EU:n pysyvää hiilenpoistoa, hiiliviljelyä ja hiilenvarastointia tuotteissa koskevan sertifiointikehyksen avulla. Koska naudat ovat valtaosan ajasta navetassa, ruokinnallisten keinojen vaihtoehtona metaanipäästöjen hillinnässä voidaan käyttää laitteistoa, joka muuttaa navetta ilman metaanin hiilidioksidiksi, jonka GWP-arvo on pienempi kuin metaanin.

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen mielestä laskentamenetelmien ja kasvihuonekaasuinventaarion kehittäminen on tärkeää, jotta vaikutus kaikille ilmastomuutosta hillitseville toimenpiteille saadaan arvioitua ja raportoitua. Menetelmien puuttumisesta tai suurista epävarmuuksista huolimatta ilmastotoimia kannattaa ja tulee silti toteuttaa, koska vaikutusarviot voidaan tehdä myös jälkikäteen menetelmien kehittyessä.

ELY-keskuksen mielestä maatalouden ilmastotyötä tulee tehdä osana maatalouden ja maaseudun kehittämisen kokonaisuutta. Tämä vaatii poikkisektoriaalista lähestymistä. Kokoava käsittelytapa tukee eri sidosryhmien osallistumista ja maatalouden tuottamien monien hyötyjen optimointia osaoptimoinnin sijaan. Päästövähennystoimien ja sopeutumistoimien hallinnollisen sektoroinnin ei pidä antaa tehdä maatalouden ilmastotyöstä vaikeasti lähestyttävää ja hajanaista. Lausumme tästä asiasta lisää kohdassa "Kuntien ja alueiden ilmastotyö".

Yksityiskohtaiset kommentit Maatalous-osioon

Luvussa 5.2 Maatalous todetaan: "Pellonkäyttöön liittyviä toimia ovat turvemaiden viljely märkänä (kosteikkoviljely), hiilen lisääminen kivennäismaapeltoon viljelemällä nurmea yksivuotisten kasvien tilalla ja ottamalla käyttöön täsmäviljelymenetelmiä." Koska hiiltä voidaan lisätä kivennäismaapeltoon myös muilla keinoin kuin viljelemällä nurmea, voisi ennen viljelemällä-sanaa lisätä esimerkiksi-sanan.

Luvussa 6.2.2 Maatalous olevan lauseen ”Patoamista ei erikseen tueta” voisi kokonaan poistaa tai muokata esimerkiksi muotoon: ”Avo-ojien patoamista säätöpadoilla pohjavedenpinnan nostamiseksi maatalousmaalla ei kuitenkaan tueta.”

Luvussa 6.2.2 Maatalous todetaan: ”YMP:n ei-tuotannollisten investointien ja kosteikkojen hoitotuen yhdistelmä on kuitenkin hallinnollisesti raskas ja määräraha on ilmastotavoitteisiin nähden pieni, eikä YMP:n toimintamalli siten sovellu laajempien pinta-alojen vettämiseksi.” Virkettä voisi jatkaa esimerkiksi näin: ”vaan tähän tarvitaan yksinkertaisempia, maaomistajia houkuttelevampia ja kannustavampia ohjauskeinoja ja rahoituksia.”

Muokausehdotus luvussa 6.2.2 olevaan lauseeseen ”Turvepeltoja vettämällä voidaan vastata myös EU:n ennallistamistavoitteisiin ja luonnon monimuotoisuuden edistämistavoitteisiin.”. Lauseen voisi muokata muotoon: ”Turvepeltoja vettämällä voidaan vastata myös EU:n ennallistamistavoitteisiin sekä luonnon monimuotoisuuden ja vesiensuojelun edistämistavoitteisiin.”

Luvun 6.2.2 lopussa on väliotsikko Politiikkatoimet. Kyseistä väliotsikkoa tulisi tarkentaa, jotta siitä käy ilmi miksi otsikon alla on mainittu viisi tiettyä toimenpidettä, ottaen huomioon, että aiemmin on lueteltu myös useita muita politiikkatoimia.

Pitäisikö luvun 6.2.2 lopussa oleva lihavoitu lause kuulua seuraavasti: Maatalouden lisätoimenpiteiden vaikutus taakanjakosektorin päästövähennyksiin on 0,12 Mt CO₂-ekv. vuodessa vuonna 2030?

Rakennusten erillislämmitys

Avovastaus

Rakennusten erillislämmityksen päästöt aiheutuvat polttoaineiden kiinteistökohtaisesta lämmityskäytöstä asuinrakennuksissa, liike- ja palvelurakennuksissa, julkisissa rakennuksissa sekä maatalouden tuotantorakennuksissa ja kuivureissa.

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus toteaa, että öljy- ja maakaasulämmityksistä luopumisen tukeminen on ollut vaikuttava toimenpide ja sen jatkaminen on edelleen kannatettavaa. Eduskunta on myöntänyt avustuksiin vuoden 2025 toisessa lisätalousarviossa uudelleen 14 miljoonaa euroa, jotka olisivat muuten jääneet käyttämättä määrärahan käyttöoikeuden päättyessä vuoden 2025 lopussa. Avustuksen myöntämistä siis jatketaan vielä vuonna 2026.

Koska valtaosa erillislämmityksen päästöistä aiheutuu juuri öljylämmityksestä, on nimenomaan öljylämmityksen vaihtajille kohdennettu ELY-keskuksen myöntämä avustus ollut vaikuttava ja

kestävä toimenpide erillislämmityksen päästöjen pienentämiseksi. Avustuksen turvin Suomessa on luovuttu jo yli 30 000 öljylämmitysjärjestelmästä ja kysyntää avustukselle on edelleen.

Maataloudessa eräs merkittävä energian käytön kohde on viljan lämminilmakuivaus. Viljan kuivaukseen käytetyn polttoöljyn kasvihuonekaasupäästöt ovat vuosittain noin 0,2 Mt CO₂-ekv. Viljasadosta noin kolmasosa käytetään tiloilla suoraan rehuksi. Tiloilla käytettävä rehuvilja voidaan säilöä tuoreena murskaamalla tai kokojyväsäilönnällä, jolloin kuivaukseen ei käytetä lainkaan energiaa. Tällä hetkellä noin 20–30 % tiloilla käytettävästä rehuviljasta säilötään tuoreena. Tuoresäilötyn viljan kuiva-aineen koostumus ja rehuarvot ovat käytännössä samoja kuin kuivatulla viljalla, joten tuoresäilöntään kannattaisi siirtyä aiempaa enemmän, jolloin samalla säästetään myös polttoainekustannuksia kuivaukseen verrattuna.

Työkoneet

Avovastaus

Työkoneisiin kuuluu erilaisiin käyttötarkoituksiin tarkoitettuja laitteita järeistä kaivinkoneista, tiehöylistä ja maa- ja metsätalouden työkoneista trukkeihin, mönkijöihin ja ruohonleikkureihin. Valtaosa työkoneiden kasvihuonekaasupäästöistä on peräisin kevyellä polttoöljyllä toimivista työkoneista.

Sähköisten työkoneiden latausinfrastruktuuria tulee tukea erityisesti teollisuusalueilla, joissa työkoneiden käyttö on intensiivistä. Latausinfra palvelee myös raskasta liikennettä. Nolla- ja vähäpäästöisten työkoneiden kehittämistä ja käyttöönottoa tulee edistää työkonealan puhtaan siirtymän strategialla sekä uuden teknologian demonstraatioilla. Hankintatukia voi kohdentaa kustannustehokkaasti esimerkiksi pyöräkuormaajiin ja kaivinkoneisiin.

Työkonealan green deal -sopimus on edelleen tarpeellinen keino alan päästövähennysten saavuttamiseksi. Vapaaehtoinen sopimus kannustaa työkonealaa etsimään keinoja, joilla vähentää työkoneista aiheutuvia hiilidioksidipäästöjä. Toiminnan vaikuttavuuden parantamiseksi sopimuksen tavoitteita edistävää koulutuskokonaisuutta tulisi kehittää jatkuvasti ja työkoneiden päästöihin liittyvän tietopohjan laatua parantaa. Sopimukseen sitoutuneiden yritysten lukumäärän lisäämiseksi tulisi järjestää tilaisuuksia ja viestintää.

Realistisen vaihtoehto vähentää maatalouskoneiden kasvihuonekaasupäästöjä on biodieselin käyttö nykyisen kaluston polttoaineena. Maatalouskoneiden sähköistys ei vielä tällä hetkellä ole kustannusvaikuttava vaihtoehto, sillä päästövähennyksen hinnaksi arvioidaan 1 300–3 900 €/t CO₂-ekv. Biokaasutraktoreita on markkinoilla ja traktorien muuttamista biokaasukäyttöisiksi tuetaan energiainvestointien kautta, mutta toistaiseksi biokaasu traktorin polttoaineena ei ole kovin yleinen. Biokaasutraktorin käyttökelpoisuus riippuu pitkälti siitä, onko tilalla oma biokaasulaitos ja tankkausasema.

Jätehuolto

Avovastaus

Jätteiden käsittelyssä merkittävin päästölähde on kaatopaikkojen tuottama metaani. Muita päästölähteitä ovat jätteiden kompostointi ja mädätys sekä jäteveden puhdistus. Jätteenpolton päästöistä taakanjakosektorille lasketaan pääosin yhdyskuntajätettä polttavien laitosten päästöt. Rinnakkaispolttolaitosten päästöt kuuluvat päästökauppasektorille.

Vuonna 2022 päivitetyllä valtakunnallisella jättesuunnitelmalla pyritään enenevässä määrin jätteen synnyn ehkäisyyn ja yhdessä lainsäädännön muutosten kanssa kierrätysasteen nostamiseen. Vuonna 2022 muovipakkausten heikko kierrätysaste maksoi Suomelle jo 60 miljoonaa euroa. Kierrätysasteen nostaminen, jätteiden synnyn ehkäisy sekä jätealan kehittäminen tulisikin priorisoida toimenä. Tässä tulisi vaikuttaa erityisesti hankintalain muuttamiseen, jotta nykyiset toimivat jäteyhtiöt eivät joutuisi purkamaan toimintaansa, sillä toiminnan purkaminen ja kilpailuttaminen keskeyttäisivät kehittämistyön vuosiksi.

Haasteena on yleisesti tunnistettu, että jätteitä ohjautuu edelleen merkittävät määrät materiaalihyödyntämisen sijaan energiahyödyntämiseen. Lisäksi Suomeen tuodaan tällä hetkellä huomattavat määrät jätteitä poltettavaksi muista maista. Tästä aiheutuu omat haasteensa jätehuollon toimintakentälle, mitkä on tunnistettu laajasti myös ministeriöiden ja valvontaviranomaisten toimesta. Tarve jätteenpolton hillitsemiselle ja lainsäädännön kehittämiselle on ilmeinen. Jätteenpolto on ristiriidassa kiertotalouden ja EU:n kierrätystavoitteiden kanssa.

Lausuntopyynnön aineistossa on nostettu esille myös eri sidosryhmien ja toimijoiden osallistamisen tarve. Tämä asia on noussut esille myös jätealan alueellisissa yhteistyöryhmissä. Jätealan toimijoilla on halu edistää valtakunnallisen jättesuunnitelman tavoitteiden toteutumista asetettujen toimenpiteiden avulla. Toimijat kaipaavat tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuuden seurantadataa. On tärkeää, että myös jatkossa panostetaan niin alueellisesti kuin valtakunnallisesti toimiviin jätealan yhteistyöryhmiin, sillä ne ovat tärkeä tiedonvaihdon ja toimien seurannan kanava sekä yhteisen kehittämisen alusta.

Vesihuoltolaitosten valtakunnallinen vähähiilisyystiekartta on valmistunut. Tiekartassa tuodaan onnistuneesti esille lukuisia tukitoimia, ohjauskeinoja ja päästövähennystoimenpiteitä vesihuoltolaitosten suorien ja epäsuorien päästöjen vähentämiseksi. Vesihuoltolaitosten vähähiilisyystiekartan toimenpiteet tulisi ottaa mukaan myös keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaan.

F-kaasut

Avovastaus

-

Teollisuus ja muut päästöt

Avovastaus

ELY-keskukset ja kunnat valvovat teollisuuslaitosten toiminnan ympäristönsuojelulain mukaisuutta sekä edistävät vihreää siirtymää. Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaluonnoksessa tulisi tunnistaa nykyistä paremmin lainsäädäntöön liittyvät kehittämistarpeet, jotta valvontatyöhön liittyviä synergiahyötyjä saataisiin hyödynnettyä.

Teollisuuden kiertotalouden edistäminen ja sivuvirtojen hyötykäytön lisääminen säästävät neitseellisiä raaka-aineita ja energiaa sekä vähentävät jätealueille kertyvän jätteen määrää. Näillä toimilla on myös myönteisiä ilmastovaikutuksia. Tätä kiertotalousnäkökulmaa ei tuoda esille KAISU 3 -luonnoksen teollisuutta koskevissa toimissa.

Energia- ja materiaalikatselmukset ovat yrityksissä tärkeä keino vähentää päästöjä, luonnonvarojen käyttöä ja energiankulutusta sekä saavuttaa kustannussäästöjä. Valtakunnallisessa jätesuunnitelmassa jätteen synnyn ehkäisyn yhdeksi toimenpiteeksi on nostettu juuri materiaalikatselmusten rahoituksen varmistaminen. Materiaalikatselmusten tuki tulisikin palauttaa. Teollisuuden tietoisuutta energiatehokkuussopimuksista ja energiakatselmuksista tulee parantaa.

Kuntien ja alueiden ilmastotyö

Avovastaus

Kuntien ja alueiden ilmastotyön rakenteet mahdollistavat parhaimmillaan kansalaisten, luottamushenkilöiden, viranhaltijoiden, yritysten, etujärjestöjen ym. osallistumisen ja vaikuttamisen.

KAISU 3 -luonnoksessa tunnistetaan ansiokkaasti kuntien ja alueiden keskeinen rooli ilmastotavoitteiden saavuttamisessa sekä näiden tekemä kunnianhimoinen ilmastotyö. Haasteellista on, että näille toimille ei ole osoitettu taloudellista tukea ja päinvastoin moni kunnille ja alueille suunnattu tukimuoto on päättynyt tai päättymässä. Myös konkreettiset toimenpiteet jäävät vähäisiksi.

Kunnat ja alueet ovat keskeisiä ilmastotavoitteiden toimeenpanijoita, ja niillä on tärkeää olla riittävät resurssit ilmastotyön tekemiseen. Ilmastotyön ja päästöjen seurannan jakautuminen eri sektoreille voi vaikeuttaa relevantin kokonaiskuvan muodostamista. Kuntien ja alueitten ilmastotyö on painottanut voimakkaasti taakanjakosektoria. Etenkin kunnissa ja alueilla, jossa maa- ja metsätalouden merkitys on suuri, pitäisi käsitellä järjestelmällisesti myös maankäyttösektorin päästöjä osana kokonaisuutta.

Maatalouden päästöistä merkittävä osa kuuluu maankäyttösektorille. Tarkempi jakautuminen vaihtelee alueittain ja riippuu erityisesti turvepeltojen ja tuotantoeläinten osuuksista alueella. Pelkästään taakanjakosektorin päästöjä katsottaessa maataloudesta saadaan väärä kuva.

Suurimmassa osassa Suomea suurimmat hiilen virrat liittyvät metsätalouteen. Ne jäävät sivuun kuntien ja alueitten ilmastotyöstä, jos alueellista ilmastotyötä tukevat työkalut ja prosessit painottavat taakanjakosektoria. Suomen metsien hiilitase on noussut olennaiseksi osaksi ilmastotyötä ja -keskustelua sekä valtakunnallisesti että EU:n piirissä. Edellisen keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman laatimisen jälkeen on hankittu aiempaa parempaa alueellista tilannekuvaa metsien hiilitaseista ja kehitetty muitakin välineitä, jotka auttavat kytkemään metsiä osaksi alueellista ilmastotyötä. Jatkossa on olennaisen tärkeää jatkaa näiden välineiden kehittämistä sekä auttaa kuntia ja alueita niiden käytössä.

Kunnat ja alueet käyttävät päästöjä seuratessaan ja tavoitteita asettaessaan Hinku-laskentaa. Tämä laskentatapa asettaa maatalousvaltaiset alueet kohtuuttomaan ja epätarkoituksenmukaiseen asemaan vaikeuttaen näiden alueiden oikeudenmukaista, tasapainoista ja eteenpäin vievää ilmastotyötä.

Maatalouden päästöt lasketaan Hinku-laskennassa tuotantoperustaisesti. Maatalousvaltaisissa kunnissa tuotetaan ruokaa myös muille kunnille ja niiden asukkaille, mutta tuotannosta syntyvät päästöt lasketaan maatalousvaltaisten kuntien ja niiden asukkaiden päästöiksi.

Maatalouden kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen on ollut historiallisesti vaikeampaa kuin muiden taakanjakosektorin alojen. Alojen tiekarttojen perusteella tilanne pysyy samana jatkossakin. Tämä kärjistää epäreilua asetelmaa alueiden välillä.

Hinku-laskennan mukaiset päästöjen vähentämistavoitteet ovat maatalousvaltaisille kunnille muita kuntia vaikeampia saavuttaa. Monissa tapauksissa niitä on käytännössä mahdoton saavuttaa.

Maatalouden ja ruuan osuus päästöistä on merkittävä. Kuntien ja alueitten ilmastotyössä olisi tärkeää tukea sellaisia lähestymistapoja, joilla nämä alat saadaan rakentavalla tavalla mukaan ilmastotyöhön. Tuotantoperustaisen maatalouden päästöjen laskennan hallitsevuus voi pahimmillaan etäännyttää alueita ja ihmisiä tästä tärkeästä työstä.

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus katsoo, että suunnitelman rakenteen takia siinä jää tunnistamatta ilmastolain mukainen viranomaisten edistämismäärä. Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaa selkeyttäisi, jos KAISU 3 -luonnokseen lisättäisiin oma erillinen kohta valtionhallinnon viranomaisten ilmastotyölle.

Alueelliset toimijat ELY-keskus ja maakuntaliitto ovat vuosien ajan tehneet yhteistyötä ja kehittäneet vaikuttavia ilmastotyön malleja ja roolituksia. Mikäli alueellisen ilmastotyön toivotaan jatkuvan ja

edelleen vahvistuvan, tulee tähän osoittaa resursseja. Lisäksi keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa tulisi tunnistaa, että myös aluekehittäminen ja siihen liittyvä rahoitus ovat keinoja suunnata rahoitusta ja kehittämistyötä ilmastomyönteisiin toimiin.

Alueellisen yhteistyön vahvistamiseksi keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaan olisi tarpeellista lisätä toimenpide, joka ohjaisi kaikkia alueita vähintään vuosittain tarkastelemaan alueen ilmastotoimia ja etenemistä. Tämä voisi olla käytännössä esimerkiksi seuranta, yhteistyökeskustelua tai tulevan rahoituksen suunnittelua.

Yksityiskohtaiset kommentit Kuntien ja alueiden ilmastotyö -osioon

Luvun 6.3.2 Kuntien ja alueiden ilmastotyö alaluvussa Alueellinen ilmastotyö todetaan: "Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukseen sijoitettu ELY-keskusten valtakunnallinen ilmastoyksikkö koordinoi, tukee, seuraa ja edistää maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman (MISU), ilmastomuutoksen kansallisen sopeutumissuunnitelman (KISS2030) ja maatalouden ilmastotoimien alueellista toimeenpanoa alueilla." KISS2030:n jälkeen tekstin tulisi kuulua näin: "... ja keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman (KAISU) maatalouden ilmastotoimien alueellista ja paikallista toimeenpanoa."

Suunnitelmaluonnoksen alaluvussa Alueellinen ilmastotyö todetaan myös, että "valtion aluehallinnon meneillään olevassa uudistuksessa valtion alueellinen ilmastotyö on jakautumassa yhteen Lupa- ja valvontavirastoon (LVV) ja kymmeneen elinvoimakeskukseen (EVK). Uusien virastojen ilmastotyön resursointi ja tarkemmat määrittelyt ovat vielä valmistelussa." ELY-keskusten valtakunnallinen ilmastoyksikkö on uudistuksessa sijoittumassa Lapin elinvoimakeskukseen. On tärkeää, että tulevien virastojen ilmastotyötä resursoidaan tarkoituksenmukaisella tavalla ja että virastoille muodostetaan yhteistyörakenteet, jotka tukevat tuloksekkaan, poikkihallinnollisen valtakunnallisen ja alueellisen ilmastotyön tekemistä myös jatkossa. Tämä auttaa tukemaan myös kuntien ja alueiden ilmastotyötä.

Alaluvun Alueidenkäyttö ja yhdyskuntarakenne kohdassa Kuntien ja alueiden ilmastotyön vauhdittamisen toimet mainitaan: "Tuetaan valtion aluehallinnon ilmastoasiantuntijoiden verkostoa ja strategiapäälliköiden ohjaavien tahojen ilmatoryhmää. Hyödynnetään aiemmin työstyä ELY-ilmastotiekarttaa valtion aluehallinnon ilmastotyön edistämiseksi ja vauhdittamisessa." Tämän ohella on tärkeä hyödyntää ELY-keskusten valtakunnallisen ilmastoyksikön palveluita alueellisen ja paikallisen ilmastotyön tukena. Hallintouudistuksessa on tärkeää säilyttää nämä rakenteet.

Kulutuksen hiilijalanjälki

Avovastaus

Ilmastotavoitteiden saavuttaminen vaatii systemaattista muutosta, jossa myös kuntien toteuttamalla koulutuksella, varhaiskasvatuksella ja kulttuuri- sekä nuorisopalveluilla on merkittävä rooli kansalaisten hiilijalanjäljen pienentämisessä. KAISU 3 -luonnos ei huomioi

ympäristökasvatuksen roolia. ELY-keskukset myöntävät avustusta ympäristökasvatusteemoihin vuosittain ja näissä on mahdollista ottaa huomioon myös ilmastokasvatus. Avustusten määrä on kuitenkin niukka suhteessa ongelman laajuuteen.

Opetussuunnitelmien perusteita seuraavan kerran uudistettaessa on syytä ottaa huomioon tutkimuksissa (esim. CCC Catapult) tunnistetut puutteet suomalaisessa ilmastokasvatuksessa. Näihin voidaan vaikuttaa mm. opettajien täydennyskoulutusmahdollisuuksin.

Julkiset hankinnat

Avovastaus

Suomi on yksi harvoista OECD-maista, joissa julkisille hankinnoille ei ole kansallisia ekologisia tavoitteita tai pakollisia ympäristövaatimuksia. Käynnissä oleva julkisten hankintojen ekologisten tavoitteiden asettelu hankintojen hiili- ja luontojalanjäljen vähentämiseksi sekä kiertotalouden edistämiseksi on tärkeä askel kohti kestävämpää hankintapolitiikkaa. On kannatettavaa, että hankintalainsäädäntöä kehitetään siten, että se sisältää velvoitteen huomioida ympäristö- ja sosiaaliset näkökohdat. Tämä loisi vahvemman perustan kestävien hankintojen edistämiseksi ja varmistaisi, että julkinen sektori toimii esimerkkinä vastuullisessa resurssien käytössä.

Muut poikkisektorit

Avovastaus

Ilmastorahoitus

Luvussa 6.3.7 Ilmastorahoitus todetaan, että EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelmiin kuuluu muun muassa Euroopan alue-kehitysrahasto (EAKR) ja Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto (Just Transition Fund, JTF). Rakennerahastoista myös Euroopan sosiaalirahasto plus (ESR+) voi tukea taakanjakosektorin tavoitteita epäsuorasti rahoittamalla osaamisen kehittämistä, vihreää siirtymää tukevia koulutuksia ja sosiaalista osallisuutta. Toimilla tuetaan esimerkiksi siirtymää vähäpäästöisiin ammatteihin ja oikeudenmukaista siirtymää ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi. ESR+ voi täydentää EAKR-hankkeita, joissa rakennetaan esimerkiksi innovaatio- tai oppimisympäristöjä. ESR+ voi tällöin rahoittaa näihin liittyvää osaamisen kehittämistä ilmastoteemoissa.

Horisontti Eurooppa -ohjelman kautta rahoitetaan esimerkiksi innovatiivisia ratkaisuja liikenteeseen, rakennuksiin ja maatalouteen sektoreilla, jotka ovat keskeisiä taakanjakosektorin osa-alueita. Lisäksi rahoitetaan tutkimusta ja pilotointia vähähiilistä teknologioista ja ilmastokestävästä ratkaisusta. Kansainvälinen yhteistyö ja osaamisen kehittäminen tukevat kansallisten ilmastotoimien vaikuttavuutta ja kompensaatioiden läpinäkyvyyttä.

Luvun 6.3.7 Ilmastorahoitus lopussa on listattu rahoitukseen liittyviä toimenpiteitä ja suosituksia. Tähän luetteloon tulisi lisätä, että tulevaisuudessa EU:n monivuotista rahoituskehystä koskeissa neuvotteluissa on tärkeää varmistaa maatalouden ilmastotoimien edistäminen ja

päästövähennysten saavuttaminen tarkoituksenmukaisen rahoituksen ja keinovalikoiman avulla sekä varmistaa riittävä rahoitus ilmastomuutokseen sopeutumisen toimiin.

Kiertotalous

Kiertotalouden osalta KAISU 3 -luonnoksessa on tunnistettu neitseellisten luonnonvarojen käytön kasvun haasteet. Tähän verrattuna kiertotalouden rooli suunnitelmakokonaisuudessa jää vähäiseksi ja sitä tulisikin vielä täydentää ottamalla huomioon meneillään olevan kiertotalouslain valmistelu sekä valtakunnallisen jätesuunnitelman valmistelu.

KAISU 3 -luonnoksessa ei ole huomioitu materiaalitehokkuuden toimenpiteitä, joista hyötyvät yritykset ja elinkeinoelämä, julkiset toimijat ja kuluttajat. Materiaalienkäyttöä tehostamalla mm. materiaalikatselmusten avulla voivat yritykset säästää energiaa ja vähentää päästöjä sekä saavuttaa kustannussäästöjä. Toimialojen materiaalitehokkuuden sitoumukset ovat olleet vaikuttava keino materiaalitehokkuuden parantamiseksi ja päästöjen vähentämiseksi.

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa tulisi nostaa vahvemmin esiin sivuvirtojen hyötykäytön edistäminen, sillä teollisuuden sivuvirrat ovat volyymiltaan suuria.

Tarpeellisia toimenpiteitä olisivat myös esimerkiksi kiertotaloustoimien vaikuttavuuden todentaminen ja tietopohjan vahvistaminen sekä materiaalivirtojen seurannan kehittäminen valtakunnallisella ja aluetasolla.

Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

Avovastaus

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset ovat ilmastopolitiikan suunnitelmissa toimivaltaisia SOVA-viranomaisia. Suunnitelman vaikutustenarvioinnista tulee toimittaa lausuntopyyntö elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille.

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaan olisi toivottavaa lisätä osuus, jossa arvioitaisiin millaisia vaikutuksia ilmastopoliittinen toimimattomuus ja sitovien ilmastotavoitteiden laiminlyönti tai toteutumattomuus voivat aiheuttaa kansantaloudelle ja hyvinvoinnille.

Muita huomioita

Avovastaus

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus pitää politikan suunnittelun ja eri toimien vertailtavuuden kannalta tärkeänä KAISU 3 -luonnoksessa muutamille toimille raportoituja kustannusvaikuttavuusarvioita (€/t

CO₂-ekv.). Arviot kertovat kuinka monta euroa yhden hiilidioksidiekvivalenttitonnin suuruinen päästövähennys tulee maksamaan ja mahdollistavat toimien vertailun. ELY-keskus toivoo, että arvioita raportoitaisiin useammalle toimenpiteelle, jolloin kustannusvaikuttavat päästövähennystoimet voitaisiin tunnistaa ja niiden laajuutta, rahoitusta ja kannustimia voitaisiin lisätä.

Luvun 3.4 Ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmä lopussa todetaan: "Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman ja ilmasto- ja energiastrategian toimenpiteillä toimeenpannaan hallitusohjelman ilmasto- ja energiapolitiikan tavoitteet." Tässä virkkeessä tulisi mainita myös maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma.

Luvussa 3.5 Muu sektorilainsäädäntö mainitaan esimerkkejä sektorilaeista, joilla voidaan vaikuttaa ilmastomuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen. Tässä kohdassa voitaisiin mainita esimerkkejä myös maataloutta koskevasta lainsäädännöstä, koska maatalouden tukijärjestelmissä, kuten suorien tukien ekojärjestelmässä ja ympäristökorvauksessa, on useita toimenpiteitä, joiden avulla vähennetään maatalouden kasvihuonekaasupäästöjä ja sopeutetaan maataloutta ilmastomuutokseen. Lait ovat laki Euroopan unionin suorista viljelijätuista (1332/2022) ja laki eräistä maaseudun kehittämisen korvauksista (1333/2022).

Luvun 4.5 alussa lukee: "Edellistä KAISUa laadittaessa lähtökohtana oli, että Suomi hyödyntää kerta-luontoista joustoa (EST-jousto) ja..." Tulisi lukea (ETS-jousto).

Luvun 9.1 Ympäristö- ja terveysvaikutukset alaluvussa Yleistä suunnitelman ympäristö- ja terveysvaikutuksista todetaan: "Ilmastotavoitteiden saavuttamisella on lähtökohtaisesti myönteisiä ympäristö- ja terveysvaikutuksia, kun ilmastomuutoksen haitallisia vaikutuksia, kuten lämpötilan nousua, sään ääri-ilmiöitä kuten myrskyjä, tulvia, helleaaltoja, kuivuutta, kylmyysjaksoja, merenpinnan nousua tai elinympäristöjen häviämistä, saadaan hillittyä." Tämän toteamuksen jälkeen voisi lisätä: Lisäksi osa ilmastomuutoksen hillintätoimenpiteistä edistää suoraan esimerkiksi maatalouden sopeutumista ilmastomuutokseen.

Luvun 9.3.2 Yhdenvertaisuusarviointi alaluvun Työkoneet ensimmäisessä kappaleessa tulisi mainita myös maatalous, koska myös maataloudessa käytetään liikkuvia työkoneita: traktoreiden lisäksi muun muassa leikkuupuimureita.

Liimatta Jonas
Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus

Miettinen Antti
Pohjois-Pohjanmaan ELY